

ПРОСВЕЩЕНИЕТО И ПРАВАТА НА ЖЕНИТЕ – ЦЕЛ И СМИСЪЛ НА ЖИВОТА НА НАЙ-ЗАСЛУЖИЛАТА ЖЕНА НА БЪЛГАРИЯ – част II

Снежана Стоянова

Председател на Независимо женско дружество „Самосъзнание”-Бургас

Член на Управителния съвет на Българския женски съюз - София

Най-важните политически искания на застъпниците за правата на жените, най-вече избирателното право, са постигнати. След Втората Световна война общественят фокус се измества отново върху семейството и майчинството, необходимо е да се обслужват завърналите се от войната мъже с разбитите им илюзии, необходимо е наваксване на отрицателния ръст на раждаемостта, както и отново се обръща внимание на семейството като основна единица на обществото.

След 1944 г., макар и вече на възраст, Жени Патева реагира все така активно и ангажирано на промените, които стават в България. През 1945 г., вече 67 годишна, г-жа Патева се обръща с молба към Министъра на народната просвета за разрешение да открие „Свободно народно прогресивно – културно огнище - Самосъзнание”. Тя декларира пред Министъра желанието си да служи безвъзмездно с всички свои сили за възвишена просветно-културна дейност на българския народ. Най-вече ще работи между жените, но ще търси и сътрудници от избрани хора на мисълта и духовното творчество. „Огнището” ще има седалище в дома на Жени Патева, Бургас, ул. „Цар Асен” 29, и ще се издържа от нейни лични средства, като ще се приема и доброволна подкрепа. „Огнището” ще си служи със свободни, непринудени събрания, сказки, лекции, беседи, екскурзии. Ще издига и привлича даровити младежи и ще ги подпомага в тяхното развитие като личности и таланти.

По обясними причини, Министърът на народната просвета отказва молбата на Жени Патева.

Веднага след обявяване на смъртната присъда на Никола Петков, Жени Патева, като борец против смъртното наказание, се обявява в негова защита, като пише писмо до Васил Коларов и Георги Димитров, с което настоява да излезат пред Народното събрание за отмяна на Закона за смъртното наказание.

Жени Божилова Патева има многобройни публикации върху различни обществени и културни въпроси и събития във вестници и списания, многобройни сказки, доклади и изказвания пред конгреси в България и чужбина. Г-жа Жени Патева е един изтъкнат човек на перото и словото. Тя е и човек на делото, което се изразява в работа за правда и миротворство. Близо половин век взема участие в целия обществен и културен живот на страната по онова време. ***Не е имало културно и хуманно събитие в страната, в което тя да не е участвала.*** За големите ѝ международни изяви е удостоена със званието „Почетен член на Международния синдикат на демократичните писатели” във Франция.

Вече много болна, пише писмо до новото българското правителство да ѝ се отпусне пенсия за нейната дългогодишна обществена дейност, за да може да се лекува. Такава пенсия ѝ е отказана. Национализирани са нейният дом в Бургас и фабриката на сина ѝ Божан.

Основателката на Бургаското женско дружество „Самосъзнание” и дългогодишна негова председателка, известната общественичка, **най-достойната жена на Бургас и България** в продължение на повече от половин век г-жа Жени Божилова Патева, умира в нищета, без пенсия на 17 юни 1955 г. в София (*снимка 1*).

Снимка 1
Най-достойната жена на Бургас и България
Жени Божилова Патева

По инициатива на Независимо женско др,жество „Самосъзнание” ул.„Правда” в Бургас е преименувана на името на Жени Божилова Патева (*снимка 2*), както и е удостоена с „Почетен гражданин на Бургас – посмъртно”(снимки 3,4,5).

Снимка 2

Къщата, в която е живяла и работила Жени Божилова Патева (на ъгъла на ул. „Цар Асен” и бившата ул. ”Правда”, сега ул. „Жени Божилова Патева”)

Снимка 3

Снимка 4

Снимка 5

Женското движение в своето си развитие оказва голямо влияние в почти всички обществени сфери - както на институционално ниво, така и на ниво отделен човек, в съвместното съществуване между половете. Много искания не са изгубили актуалността си и едва днес се налагат стъпка по стъпка (например политическото убежище за жени, регистрирането на жилищни комуни за хомосексуални двойки, наказуемостта на насилието в семейството и др.). Въпреки многото трудности, жените придобиха много повече увереност, по-голямо самочувствие, нещо, което не трябва да се забравя.

Днешните искания на жените относно защитата на правата им е отново в приоритета на женското движение. В тази връзка г-жа Ирена Апостолова от София пише до Независимо женско дружество „Самосъзнание“:

„Обръщам се към Вас, тъй като смятам, че това е организацията, която може да защити интересите на майките, работещи в България. Имам две предложения, които считам, че са реални и осъществими, но за да се осъществят е необходимо да се изложат на подходящото място:

1. На работещите жени да бъде определен допълнителен платен годишен отпуск, в размер на 15 дни.

Така всяка жена ще има 35 дни платен годишен отпуск, като остане възможността да се ползва и допълнителният за ненормирано работно време и вредни условия на труд. Платеният годишен отпуск в Кодекса на труда е 20 дни за всички. Има един член в който за две деца се отпускат плюс 2 дни, но условието е да има сключен колективен договор (на практика тези дни не се използват, защото в повечето организации няма сключен КТД). Друг платен годишен отпуск е допълнителният, размерът на който се определя от всеки работодател. Според мен това е нещо, което е наложително да се осмисли и да се разреши на българските жени, ето няколко примери:

- През лятото детските градини са във ваканция по един месец, вместо детето да отива в сборни групи и да свиква с нови условия е много по-добре да ползва ваканция, като се даде възможност на майката да гледа детето си през това време. Това ще бъде полезно и за връзката между майка – дете, която е редно непрекъснато да се доизгражда.

- Всяка майка се грижи за детето си, и често се налага да взема отпуск, за да заведе детето на лекар, да го придружава по различни поводи в различни институции, когато

тръгва на детска градина и на училище трябва да се набавят куп документи, които изискват време и уреждане, когато детето кандидатства отново трябва да бъде съпроводено и да му се помага за уреждането и администрирането на документите. Това са само една част от проблемите възникващи всеки ден.

2. На работещите майки с деца от 0 до 8 години (това е периода на ранното детство до втори клас) да бъде намалено работното време поне с 1 час.

Това ще помогне на майките да отделят повече време за децата, когато точно имат нужда от това. Ето и пример за това:

Всяка майка завежда малкото дете в градина, първокласника на училище и т.н. Закъснява за работа и всички винаги я гледат с неодобрение. Вечер се налага детето да бъде взето, и майката моли да излезе по-рано, колегите отново гледат с неодобрение и това започва да ги дразни, започват подмятания пред шефа и други неудобства за работещата жена, която се стреми да „носи две дини под една мишница”. Друго е, когато това нещо е регламентирано със закон и влезе в Кодекса на труда.

В наши дни жената не е само домакиня, а е майка и работеща жена. В миналото мъжът не е разбирал какво всъщност представлява "работата" на жената. Тя трябва да бъде силна, за да изпълнява многобройните си задължения, но в същото време трябва да бъде нежна и грижовна. Жените и днес продължават да изпълняват традиционно предписаните им "задължения", като прибавят и още едно - това да подпомагат икономически семействата си. Финансовото положение е основа за добрия климат в едно семейство. Бедността и предизвиканите от нея други проблеми се отразява много зле върху едно дете – нарушава се целостта на детския му свят. Всичко това води до криминални деяния при децата.

Проблемите, свързани с жените и децата са част от живота на всяка жена. Редно е някои неща да се променят в защита на правата на работещите майки и да се зложат в Кодекса на труда и вярвам, че ще срещна подкрепа в лицето на много жени”.

След 60-те години на миналия век в много страни се извършват промени в **семеиното и бракоразводното право**. Частично е премахната дискриминацията и нееднаквото отношение към съпругите, идващо от буржоазната или християнска традиция. В Германия например, това се изрази и в имената (при женитбата може да се приеме името на мъжа, или да се запази семеиното име), мъжът и жената могат равноправно да работят една и съща професия, премахва се стереотипа за "домакинята", бракоразводното право (принципа на вина се премахва и се установява изравняване на издръжката за жената) и правото на издръжка (благого на детето е водещо).

В повечето страни се взема решение за **въвеждането на срок** при абортирането (аборт без наказателни последствия до дванайсетата седмица), например в САЩ, Италия и Франция. Там, където в началото на женското движение съществува такъв срок, той ревностно се защитава от консервативни сили (например в Англия). Германия е изключение. Там на два пъти това решение се обявява за неконституционно (защитата на живота е утвърдена в конституцията) - това става през 1975 и 1995 година. Днес валидно е решението в зависимост от случая, това означава, че прекъсването на бременността е без наказателни последствия до дванайсетата седмица при определени условия, като бременната е задължена редовно да посещава консултация.

Приемат се закони за **защита на бременни работнички** (сигурност за работното място).

Днес защитничките на правата на жените се опитват да зачитат многообразието от феминистки идеи, които се обособяват от културните традиции, както и от различните социално-икономически и политически условия в отделните страни. Все по-силни стават международните мрежи за съвместна работа. Глобалната икономическа криза и проблемите

на околната среда са важни теми днес, чрез техните допирни точки за човешките права, международното женско движение би получило нов тласък.

Важна **сфера със задачи на днешното женско движение** е установяването на правата на жените като важна съставна част от универсално валидните права на човека в актуалното международно право. Правата на жените трябва да стоят над религиозните и културни традиции на отделните страни. Освен това трябва да се наложат международни средства за санкции срещу държави, които не зачитат правата на жените. Първи стъпки в тази посока представляват "Споразумението за премахване на всякаква форма на дискриминация над жената", в което за първи път се предлагат анти-дискриминационни клаузи и програма за премахване на дискриминацията спрямо жената. При Световната конференция за правата на човека през 1993 година във Виена за първи път насилието срещу жени се обявява за нарушаване на правата на човека.

В заключителния протокол от Четвъртата Световна конференция на жените на Обединените Нации в Пекин през 1995 е посочено: **"Правата на жените са права на човека"**! Декларацията от Пекин служи за основа в работата на много женски движения от целия свят, когато отправят исканията си към съответното правителство за промени в почти всички обществени сфери.

Освен това се определят конкретни размери на санкции. През 1999 година бе подписан "Факултативния протокол" към "Споразумението за премахване на всякаква форма на дискриминация над жената", който прави възможни индивидуалните жалби. Това означава, че жена, която е дискриминирана в своята страна, може да се обърне към най-висшата комисия в тази сфера - **Комисията по проблемите на жените към ООН. Военният трибунал в Хага също представлява важна стъпка по отношение на правата на жените.** Това е първият съд, който определя сексуалното насилие над жени по време на въоръжени конфликти като престъпление срещу човечеството.

При разглеждането на тези договори и програми на действие проличават също така и **трудностите** и пречките, с които днес се сблъскват защитниците на правата на жените. Платформата от Пекин бе силно критикувана и остана от части неефективна. Около 50 ислямски и редица предимно католически държави, както и Ватикана, Ливан и Малта, се въздържат по отношение на пасажата за правото на сексуално самоопределяне, освен това тези държави отхвърлят изискването, правителствата да "премислят" съществуващите предписания относно наказуемостта на нелегалните аборти. Днес най-упоритите противници на универсалните права на жените са религиозно мотивираните и фундаменталистски сили. Правата на жените не се зачитат най-вече в ислямските "Божии държави" (Иран, Судан и др.), в други държави като Алжир, Турция и Египет влиянието на фундаменталистите се увеличи през последните десетилетия. Но и християнските фундаменталисти притежават голямо лоби, например в САЩ, където през последните години не малко лекари, извършващи аборти, са заплашвани от радикални "защитници на живота", като дори се стигна и до случаи на убийства.

Изводи:

1. Днешните искания на жените относно защитата на правата им е отново в приоритета на женското движение.
2. Показани са **задачите на днешното женско движение** за установяването правата на жените като важна съставна част от универсално валидните права на човека в актуалното международно право и налагането на международните средства за санкции срещу държави, които не зачитат правата на жените.
3. Задачата на защитниците на правата на човека е да намерят подходящ начин на действие в борбата с фундаментализма и насилието над жени.

ЛИТЕРАТУРА:

1. АФ №814К, Архивни материали за Жени Божилова Патева, Държавен архив Бургас
2. АФ № 290К, Архивни материали за Бургаското женско дружество „Самосъзнание”, Държавен архив Бургас
3. Спомени на арх. Лили Патева – Босева-дъщеря на Жени Патева.
4. Спомени на Генка Желязкова – племенница на Жени Патева.
5. Спомени от Малина и Александър Поплилови.
6. Спомени и снимков материал на арх. Мария Драганова.
7. Светослав Живков, „Начало и първи стъпки на движението за избиращелни права на българската жена”, 2006.